

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Η πόλη στη λογοτεχνία

Τίτλος:

«Ρέθεμνος, μια μικρή πολιτεία»

Συγγραφή: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

Εφαρμογή: ΣΟΦΙΑ ΦΕΛΛΑΧΙΔΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνια 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Ρέθεμνος, μια μικρή πολιτεία

Εφαρμογή σεναρίου

Σοφία Φελλαχίδου

Δημιουργία σεναρίου

Καλλιόπη Κωτσάκη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

Γενικό Λύκειο Νέας Περάμου Καβάλας

Χρονολογία

Από 2-3-2015 έως 26-3-2015.

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Οκτώ (8) ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής, αίθουσα εκδηλώσεων.

II. Εικονικός χώρος: ιδιωτική κοινότητα Google+, Facebook, ιστολόγιο.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Το σενάριο για την υλοποίηση του προϋπέθετε:

- την εξοικείωση της εκπαιδευτικού και των μαθητών με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας και με τον συνδυασμό μεθόδων διδασκαλίας (εισήγηση, κατευθυνόμενος διάλογος, καταγιγισμός ιδεών) καθώς και με την τεχνική της θεατρικής αγωγής «Ρόλος στον τοίχο»,
- την εξοικείωση της εκπαιδευτικού και των μαθητών με τα προγράμματα του Η/Υ για επεξεργασία κειμένου (Word), δημιουργία παρουσίασης με το PowerPoint και μετατροπή της σε βίντεο με το πρόγραμμα [iSpring Free](#), δημιουργία ψηφιακού βιβλίου με τη χρήση του [FlipSnack](#) ή του [Joomag](#), δημιουργία ψηφιακού κολλάζ ([Photo Collage](#) ή [Fotor](#)),
- την εξοικείωση των μαθητών με τη χρήση του ιστολογίου ως περιβάλλοντος δημοσιοποίησης ιδεών και απόψεων, και συνακόλουθα ως περιβάλλοντος προβληματισμού, διαλόγου και συνεργασίας,
- τη δυνατότητα όλοι οι μαθητές να έχουν τα κείμενα φωτοτυπημένα και σε ηλεκτρονική μορφή,
- τον κατάλληλο εξοπλισμό στην αίθουσα διδασκαλίας: ύπαρξη φορητού Η/Υ, πρόσβαση στο διαδίκτυο, ύπαρξη ηχείων και βιντεοπροβολέα,
- τη χρήση του εργαστηρίου πληροφορικής σε συγκεκριμένες διδακτικές ώρες.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Καλλιόπη Κωτσάκη, Ρέθεμνος, μια μικρή πολιτεία, Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ΄ Λυκείου, Φεβρουάριος 2014

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο αναπτύχθηκε σε τρεις φάσεις: *πριν την ανάγνωση* (Α΄ φάση, μία διδακτική ώρα), *κατά την ανάγνωση* (Β΄ φάση, έξι διδακτικές ώρες) και *μετά την ανάγνωση* (Γ΄ φάση, μία διδακτική ώρα). Στη φάση πριν την ανάγνωση ενημέρωσα τους μαθητές πως θα διαβάζαμε λογοτεχνικά κείμενα που αναδεικνύουν την Καβάλα ως λογοτεχνική πόλη. Τα λογοτεχνικά κείμενα μέσα από τα οποία γνωρίσαμε την πόλη της λογοτεχνίας είναι αποσπάσματα από τα έργα *Οι εξοχές των νεκρών* και *Μανία Πόλεως* του Κοσμά Χαρπαντίδη, καθώς και τα ποιήματα του Πρόδρομου Μάρκογλου «Το σπίτι» και «Πρόσφυγες», και τέλος, το ποίημα «Νέον» του Χάρη Μιχαλόπουλου.

Στη φάση της *κυρίως ανάγνωσης*, για έξι διδακτικές ώρες, διαβάσαμε για τον τόπο, τον χρόνο και τους πολίτες της πόλης της Καβάλας, όπως παρουσιάζεται στα παραπάνω λογοτεχνικά κείμενα. Μέσα από τη νοσταλγική προοπτική και τον λυρισμό των λογοτεχνών, παρουσιάζεται η εικόνα της πολιτείας κατά τις αρχές του 20ού αιώνα. Στη Γ΄ φάση, οι μαθητές δημιούργησαν κείμενα, απλά ή πολυτροπικά, με θέμα την αλλαγή της πόλης ή την αστικοποίηση, και εξέφρασαν την προσωπική τους άποψη.

Η διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ, ο συνδυασμός διδακτικών μεθόδων και θεατρικής τεχνικής, οι ομαδικές (κυρίως), αλλά και οι ατομικές δραστηριότητες, συνέτειναν στην ανάδειξη της Καβάλας ως πόλης της λογοτεχνίας.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Ένα διδακτικό σενάριο με τίτλο «Η πόλη μου στη λογοτεχνία» είναι εκ των πραγμάτων σενάριο εξειδικευμένο. Ταυτόχρονα, είναι ένα σενάριο που αφορά γενικότερα τη σχέση λογοτεχνίας και σύγχρονης ιστορίας, καθώς η πόλη είναι ο χώρος στον οποίο εκτυλίσσεται η τελευταία. Το γεγονός δε ότι η πρόσληψη της πόλης δεν είναι η ίδια για όλους τους λογοτέχνες που θέλουν να μιλήσουν για αυτήν

έχει ως αποτέλεσμα ποικίλες εικόνες του αστικού χώρου. Έτσι επιβεβαιώνεται η σχέση ιστορίας και λογοτεχνίας και αναδεικνύεται η πολυσημία και η ιστορικότητα της πραγματικής πόλης. Παράλληλα, καθώς ένα τέτοιο σενάριο αποτελεί ένα είδος “ταξιδιού” σε τόπους και ανθρώπους της πατρίδας μας, σε πολιτισμικούς τόπους της γενέθλιας γης, η εφαρμογή του αναδεικνύει την πολιτισμική σημασία των λογοτεχνικών πόλεων.

Η πόλη είναι το κέντρο του σύγχρονου πολιτισμού, στο οποίο εκτυλίσσεται η ιστορία και διαμορφώνεται ο νέος πολίτης μέσα από μια σχέση αλληλεπίδρασης μαζί της. Έτσι, η πόλη μπορεί να θεωρείται αντικείμενο δημιουργικής επεξεργασίας. Με αυτήν την προοπτική, οι μαθητές ενεργοποιούνται, φανερώνουν τη συγκινησιακή τους φόρτιση και κατανοούν ότι, διαμέσου της λογοτεχνίας της πόλης, είναι δυνατόν να εμβαθύνουν σε δραστηριότητες συλλογικές, σε κοινωνικές συγκρούσεις, σε ενέργειες που απαιτούν την εγρήγορση της συλλογικής και ατομικής μνήμης.

Η ανάγνωση των πεζών κειμένων του Κοσμά Χαρπαντίδη, όπως και των ποιημάτων των Πρόδρομου Μάρκογλου και Χάρη Μιχαλόπουλου, δημιουργεί την κατάλληλη ατμόσφαιρα για να κατανοήσουν οι μαθητές ότι η πολιτεία που αναδύεται από τα λογοτεχνικά κείμενα δεν είναι η πραγματική, καθώς πρόκειται για τον μετασχηματισμό της εμπειρίας σε αφήγηση. Αυτό όμως δε σημαίνει πως η πραγματική πόλη δε θα δώσει στον μαθητή την προοπτική, μέσα από την ανάγνωση, να γνωρίσει την πολυσημία της, την ιστορικότητά της, αλλά και τη μοναδική σχέση κάθε αναγνώστη με αυτήν.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να γνωρίσουν με έναν διαφορετικό τρόπο την πόλη στην οποία ζουν, μέσα από τη συγκίνηση και την ενσυναίσθηση την οποία τους προσφέρει η ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων που αναφέρονται σε αυτήν,

- να κατανοήσουν πως η νοσταλγία για τον γενέθλιο τόπο αναδεικνύεται σε στάση ζωής του λογοτέχνη, καθώς μέσα από την απεικόνιση της πόλης αναπολεί και σχεδιάζει μια πόλη η οποία πολλές φορές δεν είναι πια όπως ήταν,
- να αντιληφθούν τη σημασία της μνήμης της πόλης –μνήμης συλλογικής– στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της ιδεολογίας του ατόμου.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να διαβάσουν την πόλη ως «κείμενο». Κατά συνέπεια, η ανάγνωση διαφοροποιείται ανάλογα με τα βιώματα και την ιδεολογία τόσο του δημιουργού όσο και του αναγνώστη,
- να αντιληφθούν τον χώρο, τον χρόνο, τους ανθρώπους και τις σχέσεις που συναρτώνται μεταξύ τους ως βασικά δομικά στοιχεία της λογοτεχνικής πόλης,
- να γνωρίσουν τις αφηγηματικές τεχνικές και τα εκφραστικά μέσα που δημιούργησαν τη λογοτεχνική πόλη· ειδικότερα, να εντοπίσουν την επιλογή του αφηγητή, των αφηγηματικών τρόπων της αφήγησης και της περιγραφής, και να αιτιολογήσουν την επιλογή των εκφραστικών μέσων,
- να γνωρίσουν πώς αξιοποιείται ο λαϊκός λόγος της αφήγησης στην παρουσίαση της λογοτεχνικής πόλης.

Γραμματισμοί

Με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες να μπορούν:

- να πραγματοποιήσουν μια μορφή σύγκρισης της λογοτεχνικής με την πραγματική πόλη. Στη συνέχεια, και μετά την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της σύγκρισης, να είναι σε θέση να αναδεικνύουν την άλλη “ανάγνωση” της πόλης,
- να εντοπίζουν τον χώρο μέσα στον οποίο δομείται η λογοτεχνική πόλη και τα γεγονότα (ιστορικά, κοινωνικά, πολιτικά) που την καθορίζουν,

- να αναδεικνύουν την ανθρωπογνωσία της λογοτεχνικής πόλης,
- να κατανοήσουν πώς η λογοτεχνική αφήγηση κατασκευάζει την πόλη και πώς δομεί τα συστατικά της στοιχεία,
- να αναφέρονται με λόγο προφορικό ή γραπτό, και με κείμενα απλά ή πολυτροπικά, στην αναπαράσταση μιας λογοτεχνικής πόλης –στη συγκεκριμένη περίπτωση, της Καβάλας–,
- να επικοινωνούν και να συνεργάζονται τόσο μεταξύ τους όσο και με την εκπαιδευτικό, καθώς και ανταλλάσουν απόψεις και να αναρτούν τις εργασίες τους.

Επίσης, με την αξιοποίηση των ΤΠΕ, επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- να αναζητούν πληροφορίες σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους, ανάλογα με το γνωστικό αντικείμενο της έρευνας (Mozilla Firefox, Google Chrome, μηχανή αναζήτησης Google, YouTube),
- να χρησιμοποιούν το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου και να ασκούνται στην ορθή χρήση του γραπτού λόγου,
- να εκφράζουν σκέψεις, ιδέες και συναισθήματα μέσω πολυτροπικών κειμένων (δημιουργία παρουσίασης με το PowerPoint και μετατροπή της σε βίντεο με το πρόγραμμα [iSpring Free](#), δημιουργία ψηφιακού βιβλίου με τη χρήση του Web 2.0 εργαλείου [FlipSnack](#) ή [Joomag](#), δημιουργία ψηφιακού κολλάζ με [Photo Collage](#) ή [Fotor](#)). Η επιλογή των αποσπασμάτων (λόγος), των εικόνων (πίνακες ζωγραφικής, φωτογραφίες) και ήχου παρουσιάζει μια άλλη ανάγνωση του κειμένου, ίσως πιο δημιουργική. Παράλληλα, μια τέτοιου είδους ανάγνωση, στη συγκεκριμένη περίπτωση, αναδεικνύει την “άλλη” πόλη,
- να χρησιμοποιούν τους χάρτες της Google για να εντοπίζουν γεωγραφικά σημεία,

- να επικοινωνούν από απόσταση μέσω της ιδιωτικής κοινότητας Google+ και του Facebook, για να ανταλλάσσουν απόψεις μεταξύ τους και με την καθηγήτρια.

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο εφαρμόστηκε σε τρεις φάσεις (πριν την ανάγνωση, κυρίως ανάγνωση, μετά την ανάγνωση) και στηρίχτηκε σε συνδυασμό διδακτικών μεθόδων. Στη φάση πριν την ανάγνωση, η 1^η διδακτική ώρα πραγματοποιήθηκε στην τάξη. Ο κατευθυνόμενος διάλογος και η θεατρική τεχνική «Ρόλος στον τοίχο» βοήθησε να κατανοήσουν οι μαθητές πως στα κείμενα που διάβαζαν πρωταγωνιστεί η πολιτεία της Καβάλας, οι κάτοικοι και ο τόπος. Οι μαθητές είδαν [πίνακες](#) του Γεωργίου Κουκμά, οι οποίοι απεικονίζουν την Καβάλα πριν από αρκετά χρόνια, καθώς και [παλιές φωτογραφίες](#), άκουσαν [τραγούδια μιας άλλης εποχής](#) και κατέθεσαν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους για την Καβάλα.

Στη Β' φάση, κατά την ανάγνωση, διαβάσαμε αρχικά τρία αποσπάσματα από τα πεζά έργα «Η Βέρα του ποιητή» (διήγημα από τη συλλογή *Οι εξοχές των νεκρών*) και *Μανία Πόλεως* του Κοσμά Χαρπαντίδη, ενώ στη συνέχεια διαβάσαμε και ποιήματα, τα οποία είτε αναφέρονταν στην Καβάλα είτε έθιγαν θέματα για την πόλη και τον τόπο, παρόμοια με αυτά που απασχόλησαν τους μαθητές κατά την ανάγνωση των πεζών αποσπασμάτων. Οι μαθητές δούλεψαν σε ομάδες, κυρίως στο εργαστήριο πληροφορικής, καθώς η ομαδοσυνεργατική μέθοδος βοηθά στην καλύτερη οργάνωση της διδακτικής πορείας, στην κατανόηση και εμπάθυνση στο γνωστικό αντικείμενο αλλά και στη δημιουργική συνεργασία των μαθητών μεταξύ τους και με τη διδάσκουσα. Παράλληλα, η εφαρμογή του συνδυασμού διδακτικών μεθόδων (εισήγηση, κατευθυνόμενος διάλογος, «ρόλος στον τοίχο», ομαδοσυνεργατική μέθοδος) δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να ανακαλύψουν τον τρόπο με τον οποίο τα νοήματα παράγονται και γίνονται αντικείμενο επικοινωνίας, καθώς περιγράφουν γεγονότα και εκφράζουν συναισθήματα.

Οι μαθητές, με βάση τα φύλλα εργασίας, επικοινωνήσαν, συνεργάστηκαν και δραστηριοποιήθηκαν στο εργαστήριο της πληροφορικής, αλλά και στην ιδιωτική κοινότητα Google+ και στο ιστολόγιο. Η εκπαιδευτικός επέλυε απορίες και παρενέβαινε καθοδηγητικά με στόχο την ανάκληση γνώσεων από το παρελθόν. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ, εξάλλου, δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας κειμένων, απλών και πολυτροπικών, στο πλαίσιο της ατομικής και ομαδικής εργασίας. Επιπλέον, επιτρέπει τη συλλογή πληροφοριών, την εμβάθυνση στο γνωστικό αντικείμενο και την ανάδειξη των δυνατοτήτων του λογοτεχνικού κειμένου, συμβάλλοντας έτσι στην κατανόηση της ποιητικής του.

Στη φάση *μετά την ανάγνωση*, οι μαθητές, μέσα από ποικίλες δραστηριότητες, επεσήμαναν, αναφορικά με την πόλη της Καβάλας, τη συνύπαρξη του παλιού με το νέο, του μοντερνισμού με την παράδοση, του τώρα με το τότε και εξέφρασαν την προσωπική τους άποψη.

Οι ομάδες του σεναρίου ήταν πέντε και καθεμιά είχε τέσσερα μέλη. Όλες οι ομάδες ανέλαβαν παρόμοιες δραστηριότητες κάθε διδακτική ώρα, ώστε όλοι οι μαθητές να ασχοληθούν με όλα τα είδη των δραστηριοτήτων. Για την καλύτερη οργάνωση των μαθητών κάθε ομάδα όριζε τον υπεύθυνό της για κάθε διδακτική ώρα.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η πόλη, ως αφετηρία και κέντρο του σύγχρονου πολιτισμού, αναπτύσσει μια σχέση αλληλεξάρτησης με τη λογοτεχνία, καθώς μέσω του λόγου, πεζού και ποιητικού, διασώζεται το πολιτισμικό και ιστορικό της παρελθόν, αλλά και το παρόν. Καθώς το βίωμα και η εμπειρία είναι το μέσο για την ανάδειξη του χώρου, του χρόνου και των ανθρώπων ως δομικών στοιχείων της πόλης, η πόλη μπορεί να επηρεάσει τη θεματική και τον τρόπο με τον οποίο γράφεται η λογοτεχνία, αλλά και η λογοτεχνία μπορεί να διαμορφώσει ποικίλες αναγνώσεις της πόλης. Ως αποτέλεσμα προκύπτει το λογοτεχνικό προσωπείο της πόλης, το οποίο μέσω της ανάγνωσης έχει τη δυνατότητα

να διεγείρει συναισθήματα, βιώματα και εμπειρίες. Οι έφηβοι μαθητές διαβάζουν για την πόλη τους και εκείνη τους αποκαλύπτεται χάρη στα λόγια κάποιων που τη γνώρισαν, την αγάπησαν και την έκαναν διήγηση. Κατά συνέπεια, οι μαθητές γνωρίζουν τη λογοτεχνική πόλη και μέσα από πολλαπλές αναγνώσεις αναδεικνύουν την πολυσημία, την ιστορικότητα και την ιδιαίτερη σχέση του αναγνώστη με αυτήν.

Το σενάριο αυτό ήρθε ως φυσική συνέχεια της διδασκαλίας της νεότερης ποίησης, κατά την οποία οι μαθητές διάβασαν ποιήματα σχετικά με τον τόπο μας («Ο τόπος μας», «Ρωμιόςυνη» του Γιάννη Ρίτσου και «[Ο τόπος μας είναι κλειστός]» του Γιώργου Σεφέρη). Έτσι, η διδάσκουσα βρήκε την ευκαιρία να προετοιμάσει τα παιδιά για το πέρασμα στην πεζογραφία της πόλης, καθώς και στο σχολικό ανθολόγιο της Β΄ Λυκείου ακολουθούν πεζά από την περίοδο του Μεσοπολέμου. Το πέρασμα αυτό στη νεότερη πεζογραφία που έχει ως θέμα «την πόλη στη λογοτεχνία» περιλάμβανε, παράλληλα με τα πεζά αποσπάσματα του Κοσμά Χαρπαντίδη, και ανάγνωση ποιητικών κειμένων για την πόλη της Καβάλας.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Στις οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Λύκειο σημειώνονται και τα εξής, αναφορικά με τον σκοπό του μαθήματος της Λογοτεχνίας:

Κύριος σκοπός διδασκαλίας της λογοτεχνίας είναι η ουσιαστική κατά το δυνατόν επαφή των μαθητών με αντιπροσωπευτικά έργα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, εθνικής και παγκόσμιας, καθώς και με έργα που τροφοδοτούν τη συζήτηση γύρω από τα σύγχρονα προβλήματα και τις νέες αισθητικές τάσεις [...]. Με την επιλογή και τη διδασκαλία αξιόλογων λογοτεχνικών έργων επιδιώκεται η διέγερση του ενδιαφέροντος των μαθητών για τη λογοτεχνία ώστε με μεθοδική και σταδιακή άσκηση [...] να αποκομίζουν πληροφορίες για σημαντικά ιστορικά, κοινωνικά, πολιτικά, υπαρξιακά και άλλα ζητήματα που θίγονται στα λογοτεχνικά έργα [...].

Η ανάγνωση των λογοτεχνικών κειμένων στο σχολείο συνήθως περιλαμβάνει την ένταξη του κειμένου στον άξονα του χρόνου, με την πεποίθηση πως έτσι το ιστορικό και κοινωνικό πολιτικό πλαίσιο του κειμένου γίνεται περισσότερο κατανοητό από τον μαθητή. Όμως, δίπλα στον άξονα του χρόνου, υπάρχει και ο άξονας του τόπου. Ο τόπος, ως υπαρκτή διάσταση στα λογοτεχνικά κείμενα, εμφανίζεται: α) ως ο χώρος στον οποίο γεννιέται και δημιουργεί ο λογοτέχνης, και β) ως ο χώρος που διαμορφώνεται από τον λογοτέχνη. Κατά συνέπεια, ο τόπος διαμορφώνει και διαμορφώνεται από τον λογοτέχνη. Ας θυμηθούμε την ταύτιση τόπων και λογοτεχνών: Σκιάθος-Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Θεσσαλονίκη-Γιώργος Ιωάννου, Γιάννενα-Δημήτρης Χατζής κ.ά.

Η Β. Αποστολίδου επισημαίνει σχετικά:

*Η λογοτεχνία βρίσκεται σε μια συνεχή αλληλεπίδραση με την πόλη: ανέλαβε να εκφράσει τις νέες εμπειρίες, αλλά ταυτόχρονα συνέβαλε στη μυθοποίηση και την περαιτέρω ενδυνάμωση της αίγλης των πόλεων [...] καθώς έχει διαπιστωθεί μια πιο συγκεκριμένη κατηγορία έργων [...] κυρίως πεζογραφικών, στην οποία η πόλη αποτελεί κεντρικό στοιχείο της σύλληψης και της δομής τους [...]*¹.

Ο Οδυσσέας Ελύτης σημείωσε: «Μνήμη του λαού μου σε λένε Άθω και σε λένε Πίνδο [...]» και ο εκπαιδευτικός μαζί με τον μαθητή γίνονται «ιχνηλάτες τόπων» μέσα από τα κείμενα των λογοτεχνών «που περπάτησαν αυτά τα μέρη και τα έκαναν διήγηση [...]»². Σε αυτό το πλαίσιο, στο οποίο ο χρόνος, ο τόπος, η μνήμη και η ιστορία αλληλένδετα διαμορφώνουν στάσεις ζωής, εντάχθηκε και η παρούσα εφαρμογή.

¹ Αποστολίδου 2004: 335-336.

² Ακρίβος 2002: 12.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου οι μαθητές:

- αναζήτησαν πληροφορίες σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους, ανάλογους του γνωστικού αντικειμένου,
- χρησιμοποίησαν το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου προκειμένου να καταθέσουν την άποψή τους,
- δημιούργησαν πολυτροπικά κείμενα (με τη χρήση προγραμμάτων όπως το PowerPoint, το [iSpring Free](#), το [FlipSnack](#), το [Joomag](#), το [Photo Collage](#) ή το [Fotor](#)),
- χρησιμοποίησαν τους χάρτες της Google,
- αξιοποίησαν τις δυνατότητες του Google+, του ιστολογίου και του Facebook για να ανταλλάξουν απόψεις μεταξύ τους και με την καθηγήτρια.

Κατά συνέπεια, οι ΤΠΕ αξιοποιήθηκαν ως εργαλεία αναζήτησης και συλλογής πληροφοριών, μέσω της κατευθυνόμενης και ελεύθερης πλοήγησης στο διαδίκτυο. Παράλληλα, ανέδειξαν αφενός την κατασκευαστική πλευρά της λογοτεχνίας με την προβολή των εκφραστικών μέσων και των σχημάτων λόγου, και αφετέρου, τη δημιουργική έκφραση των μαθητών μέσω της παραγωγής απλών και πολυτροπικών κειμένων.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Β' Λυκείου:

Τέλλος Άγρας, «[Αμάξι στη βροχή](#)»

Γιώργος Σεφέρης, «[Πάνω σ' έναν ξένο στίχο](#)»

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Πρόδρομος Μάρκογλου, «[Θ' Πρόσφυγες](#)» και «[Το σπίτι](#)». *Εσχατη Υπόσχεση. Ποιήματα 1958-1992*, 59 και 145-146. Αθήνα: Νεφέλη 1996.

Μιχαλόπουλος Χάρης, «[Νέον](#)», *Πιο νόχτα. Ποιήματα*. 34. Αθήνα: Μανδραγόρας, 2007.

Κοσμάς Χαρπαντίδης, «[Η Βέρα του ποιητή](#)». *Οι εξοχές των νεκρών*, 87-97, 99-101.

Αθήνα: Νεφέλη 1995.

Κοσμάς Χαρπαντίδης, «[Μανία Πόλεως](#)», «[Χαλασμένες γειτονιές](#)», 23-27. Αθήνα:

Κέδρος 2009.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

[Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων](#), ΟΕΔΒ, 2007

Τραγούδια

«[Της Καβάλας το λιμάνι](#)», από τον δίσκο *Πενιές από την Καβάλα για όλο τον κόσμο*,

μουσική: Νίκος Τεντίνης, στίχοι: Στέφανος Νικίδης, ερμηνεία: Μιχάλης Καβαλιώτης-

Γκάντζιος, ΝΙΚΜΑΡ, 1986.

«[Το πολλαπλό σου είδωλο](#)», από τον δίσκο *Χειμερινοί Κολυμβητές*, μουσική-στίχοι:

Αργύρης Μπακιρτζής, ερμηνεία: Αργύρης Μπακιρτζής, Ανεξάρτητη παραγωγή,

1981.

«[Το πολλαπλό σου είδωλο](#)», από τον δίσκο *Ζωντανή ηχογράφηση στο Αττικόν*,

μουσική-στίχοι: Αργύρης Μπακιρτζής, ερμηνεία: Γιώργος Νταλάρας, ΜΙΝΟΣ, 1991.

«[Ψες το βράδυ](#)», από τον δίσκο *Οι Δακοκτόνοι*, μουσική-στίχοι: Σταύρος

Καραμανιώλας, ερμηνεία: Αργύρης Μπακιρτζής, Ισίδωρος Παπαδάμου, Σταύρος

Καραμανιώλας, 1991.

«[Αρτζεντίνα](#)», από τον δίσκο *Χειμερινοί Κολυμβητές*, μουσική-στίχοι: Αργύρης

Μπακιρτζής, ερμηνεία: Αργύρης Μπακιρτζής, Ανεξάρτητη παραγωγή, 1981. (και σε

«[Αρτζεντίνα](#)», από τον δίσκο *Απ' την Τήλο ως τη Θράκη-Διά ζώσης*, μουσική-στίχοι:

Αργύρης Μπακιρτζής, ερμηνεία: Παντελής Θαλασσινός, ΜΒΙ, 1999.

Ιστοσελίδες

[Ιστορικό και Λογοτεχνικό Αρχείο Καβάλας](#)

[Δημοφέλεια](#) (Δημοτική κοινοτική επιχείρηση Καβάλας)

[Καβάλα-η Γαλάζια Πολιτεία](#)

[Δήμος Καβάλας](#)

[Ιστορικοί περίπατοι στην Καβάλα](#)

[Πίνακες του Γεωργίου Κουκμά](#)

[Ιστορικά στοιχεία](#) (φωτογραφίες: [Δημοφέλεια](#))

[Το κάστρο της Καβάλας](#)

Πύλη για την ελληνική γλώσσα: [Λεξικό της κοινής νεοελληνικής γλώσσας](#)

Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα: [«Λογοτεχνία και Πόλεις»](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση-Πριν την ανάγνωση

1^η ώρα

Είχα προετοιμάσει τους μαθητές για την ιδέα του σεναρίου δύο περίπου εβδομάδες πριν την έναρξη της εφαρμογής. Το τελευταίο διάστημα ασχολούμασταν με τη νεότερη ποίηση και συγκεκριμένα, με το κείμενο «Ο τόπος μας» του Ρίτσου, το οποίο συνεξετάσαμε με τη «Ρωμιοσύνη», καθώς και με το απόσπασμα Γ', «[Ο τόπος μας είναι κλειστός]», από το *Μυθιστόρημα* του Σεφέρη. Έτσι, βρήκα την ευκαιρία να ανακοινώσω στους μαθητές ότι θα περνούσαμε στη νεότερη πεζογραφία, και μάλιστα σε έργα που αφορούν τον τόπο μας. Παρόλο που τα κείμενα (πεζά και ποιήματα) που επέλεξα για την υλοποίηση του σεναρίου δεν περιλαμβάνονται στο σχολικό βιβλίο, τα παιδιά είδαν θετικά το πέρασμα στην πεζογραφία της πόλης, ως μια φυσική συνέχεια της προηγούμενης διδασκαλίας.

Κατά την [1^η διδακτική ώρα](#), επιδιώχθηκε οι μαθητές να γνωρίσουν την παλαιότερη όψη της πόλης τους, μέσω πολυτροπικού υλικού, και να τη συγκρίνουν με τη σημερινή. Με τον τρόπο αυτό επρόκειτο να προετοιμαστούν για το θέμα που θα τους απασχολούσε στα επόμενα μαθήματα. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποίησα φορητό υπολογιστή με σύνδεση στο διαδίκτυο, βιντεοπροβολέα και ηχεία, τα οποία μετέφερα στην τάξη μου.

Συγκεκριμένα, οι μαθητές είδαν εικόνες της Καβάλας μέσα από τους [πίνακες του Γεωργίου Κουκμά](#), οι οποίοι φιλοξενούνται στις αίθουσες του 1^{ου} Γυμνασίου Καβάλας, είδαν [παλιότερες φωτογραφίες της Καβάλας](#) από τον ιστοχώρο της Δημοτικής Κοινωφελούς Επιχείρησης Καβάλας [«Δημοφέλεια»](#) και άκουσαν τέσσερα

τραγουδία για την Καβάλα: «[Της Καβάλας το λιμάνι](#)», «[Το πολλαπλό σου είδωλο](#)», «[Ψες το βράδυ](#)» και «[Αρτζεντίνα](#)». Όσον αφορά την αξιοποίηση του τραγουδιού «[Το πολλαπλό σου είδωλο](#)», σε εκτέλεση Γιώργου Νταλάρα, προτού το ακούσουμε, διαβάσαμε τους στίχους που προηγούνται στην ερμηνεία του ίδιου τραγουδιού από τους «[Χειμερινούς Κολυμβητές](#)», έτσι ώστε να παρουσιαστεί ολοκληρωμένο. Οι στίχοι όλων των τραγουδιών είχαν δοθεί σε φωτοτυπία σε όλους τους μαθητές, ώστε να παρακολουθούν καλύτερα.

Τα περισσότερα παιδιά γνώριζαν το «Μικρό Καφέ» στην περιοχή του Αγίου Νικολάου Καβάλας, και μάλιστα άρχισαν να πειράζουν έναν συμμαθητή τους, ο οποίος ήταν θαμώνας. Όσοι δεν γνώριζαν τα μαγαζιά «Μικρό Καφέ» και «Μυροβόλος Άνοιξη» που αναφέρονται στο τραγούδι, τα εντόπισαν στους [χάρτες της Google](#). Όσον αφορά το τραγούδι «[Αρτζεντίνα](#)», επιλέχθηκε για την αναφορά στην Νέα Πέραμο, την περιοχή του σχολείου μας. Στην τάξη επικρατούσε ανάλαφρη ατμόσφαιρα, γεγονός που προδιέθετε ευνοϊκά τους μαθητές.

Στη συνέχεια, χρησιμοποιήσαμε την [αναζήτηση στο Google](#) για να δούμε όψεις της [σύγχρονης Καβάλας](#). Ξεπρόβαλαν έτσι διαφορετικές εικόνες της πόλης, πιο σύγχρονες και εξελιγμένες, με έντονα τα στοιχεία της ανοικοδόμησης και της αστικοποίησης.

Έπειτα, η διδάσκουσα ζήτησε από τα παιδιά να εκφράσουν την άποψή τους για όσα είδαν ή άκουσαν σχετικά με την πόλη τους. Ήδη από την προηγούμενη εβδομάδα, μια μαθήτρια είχε αναλάβει να σχεδιάσει σε χαρτόνι την πόλη της Καβάλας, ως άσκηση ρόλου στον τοίχο. Έτσι καταγράψαμε στο χαρτόνι όσα διατύπωσαν τα παιδιά³. Υποστήριζαν ότι η πόλη τους είναι «όμορφη», «γαλάζια» και «ονειρική». Ένας μαθητής διατύπωσε την άποψη ότι η μοντέρνα Καβάλα με τα κτίρια, τα μαγαζιά και τα καφέ είναι σαφώς καλύτερη από την παλιά πόλη. Τότε όμως άρχισαν να διατυπώνονται και διαφορετικές απόψεις. Μια μαθήτρια διαφώνησε, υποστηρίζοντας ότι «η γραφική πόλη των προηγούμενων ετών ήταν πιο όμορφη από

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο rolos_ston_toixo.jpg.

τη σύγχρονη τσιμεντούπολη» και μαζί της συμφώνησε και μια ακόμη μαθήτριά. Έτσι αναπτύχθηκε ένας ωραίος διάλογος στην τάξη, πολύτιμος για όσα επρόκειτο να γνωρίσουν στη συνέχεια οι μαθητές.

Η ώρα τελείωσε σε ευχάριστο κλίμα, με την ανάρτηση του χαρτονιού στον πίνακα της τάξης. Επάνω στο χαρτόνι είχαν καταγραφεί οι σκέψεις και τα συναισθήματα των μαθητών. Ως εργασία για το σπίτι, οι μαθητές ανέλαβαν τη μελέτη των τριών πεζών κειμένων του Κοσμά Χαρπαντίδη, με τα οποία θα αρχίζαμε την Α' φάση του σεναρίου («[Η Βέρα του ποιητή](#)», «[Χαλασμένες γειτονιές](#)» (*Μανία Πόλεως*), από την ενότητα των Ψηφίδων «[Η πόλη αλλάζει](#)» και «[Μανία Πόλεως](#)» από την ενότητα «[Η Καβάλα των προσφύγων](#)»).

Β' φάση-Κυρίως ανάγνωση

2^η ώρα

Μετά από επικοινωνία που είχα με τον ίδιο τον συγγραφέα κ. Κοσμά Χαρπαντίδη για τα κείμενα που επρόκειτο να διδάξω, προγραμματίστηκε εσπευσμένα επίσκεψή του στο σχολείο μας. Έτσι, επειδή δεν είχα άλλο μάθημα με το τμήμα μου μέχρι την ημερομηνία της επίσκεψης, την επομένη πήρα μια ώρα από άλλο συνάδελφο, για να διαβάσουμε με τους μαθητές τα κείμενα στην τάξη. Τα παιδιά ειδοποιήθηκαν μέσω Facebook, ώστε να έχουν τις φωτοτυπίες με τα πεζά μαζί τους. Τη δεύτερη ώρα του σεναρίου, λοιπόν, διάβασα μέσα στην τάξη τα τρία πεζά κείμενα («[Η Βέρα του ποιητή](#)», «[Μανία Πόλεως](#)» και «[Χαλασμένες γειτονιές](#)» (*Μανία Πόλεως*), που είναι αναρτημένα στις [Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα](#) (στις ενότητες «[Η πόλη αλλάζει](#)» και «[Η Καβάλα των προσφύγων](#)»).

Εδώ θα ήθελα να προσθέσω ότι, στην τηλεφωνική επικοινωνία που είχα με τον συγγραφέα, τον ενημέρωσα για το σενάριο διδασκαλίας, το [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας](#) και τις [Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα](#), γεγονός που του προκάλεσε το ενδιαφέρον. Δεν γνώριζε τις [Ψηφίδες](#) και χάρηκε που είδε αναρτημένα τα κείμενά του. Με ρώτησε, λοιπόν, περισσότερα για τον φορέα.

Στην τάξη μου διάβασα εγώ τα πεζά, για να γίνουν πιο κατανοητά. Στους μαθητές άρεσε περισσότερο «[Η Βέρα του ποιητή](#)», ενώ το κείμενο «[Χαλασμένες γειτονιές](#)» ([Μανία Πόλεως](#)) κάποιιοι το είχαν διδαχθεί στο Γυμνάσιο (όχι όμως ακριβώς όπως παρατίθεται στους [Ψηφιακούς Πόρους](#) από μεταγενέστερη έκδοση). Ένας μαθητής που ασχολείται με τη ζωγραφική μού έφερε στην τάξη ένα σχέδιο της πόλης μας, της Καβάλας, προφανώς ορμώμενος από την Καβάλα, ως ρόλο στον τοίχο, που είχαμε δημιουργήσει την προηγούμενη ώρα.

Ο χρόνος που έμενε για να συζητήσουμε ήταν περίπου δέκα με δεκαπέντε λεπτά μέχρι να χτυπήσει το κουδούνι. Οι μαθητές, που είχαν κατανοήσει το περιεχόμενο των κειμένων, άρχισαν να επεξεργάζονται ερωτήσεις που θα ήθελαν να απευθύνουν στον κ. Χαρπαντίδη. Τους πρότεινα να καταγράψουν τις ερωτήσεις, για να τους είναι πιο εύκολο να συμμετέχουν στη συζήτηση που θα ακολουθούσε την ημέρα της επίσκεψης⁴.

3^η ώρα (επίσκεψη του συγγραφέα)

Κατά την τρίτη διδακτική ώρα επισκέφτηκε την τάξη μας ο Κοσμάς Χαρπαντίδης. Ο κ. Χαρπαντίδης, του οποίου το λογοτεχνικό έργο αφορμάται συχνά από την πόλη της Καβάλας, αναφέρθηκε στην παλιότερη, γραφική όψη της πόλης μας, προτού μετατραπεί σε σύγχρονη τσιμεντούπολη, τότε που υπήρχαν πολλά αρχοντικά σπίτια και καπναποθήκες. Ακόμη, επεσήμανε την πολυπολιτισμική όψη της πόλης, καθώς η Καβάλα κατοικούνταν από διάφορες εθνότητες εκτός από τους Έλληνες, μέχρι την ανταλλαγή πληθυσμών και την προσφυγιά. Τέλος, τόνισε τη σημασία της Καβάλας ως περάσματος στην ανατολή, λόγω του λιμανιού και της γεωγραφικής της θέσης επί της Εγνατίας οδού. Επιλογικά, διατύπωσε την άποψη πως σε έργα πολλών συγγραφέων αποτυπώνεται η πόλη, οι άνθρωποι και η ιστορία της, αναφέροντας ως

⁴ Πρέπει να σημειωθεί ότι για την επικείμενη επίσκεψη του συγγραφέα είχε ενημερωθεί εγκαίρως και η συνάδερφος που διδάσκει το μάθημα στα άλλα δύο τμήματα της Β' τάξης, η οποία μου ζήτησε τα κείμενα που επρόκειτο να διδάξω, ώστε να παρευρεθούν όλοι οι μαθητές της Β' Λυκείου στη συνάντηση.

παράδειγμα και το *Χρονικό μιας πολιτείας* του Παντελή Πρεβελάκη (στο οποίο αναφέρεται και το αρχικό συνταγμένο σενάριο «Ρέθεμνος, μια μικρή πολιτεία»).

Στη συνέχεια, οι μαθητές απηύθυναν διάφορες ερωτήσεις στον συγγραφέα, εκδηλώνοντας το ενδιαφέρον τους για το έργο του και γενικότερα για τη λογοτεχνική συγγραφή. Ενδιαφέρθηκαν να μάθουν τι αποτελεί την πρώτη ύλη της λογοτεχνίας, ποια προβλήματα αντιμετωπίζει ο συγγραφέας, πόσος χρόνος χρειάζεται μέχρι την έκδοση ενός βιβλίου, πώς καταφέρνει ένας λογοτέχνης να συνδυάζει την άσκηση του επαγγέλματος του με τη συγγραφή, γιατί η πόλη της Καβάλας κατέχει κεντρική θέση στο έργο του, αν η υπόθεση που καταγράφει στη «Βέρα του ποιητή» (το κείμενο που τους άρεσε περισσότερο) είναι αληθινή κ.ά.

Μια διδακτική ώρα δεν επαρκούσε για να καλύψει όλες τις απορίες των μαθητών, οι οποίοι παρακολούθησαν με ενδιαφέρον τη συζήτηση με τον συγγραφέα, απολαμβάνοντας τον άμεσο και πηγαίο λόγο του.

4^η ώρα

Η 4^η διδακτική ώρα πραγματοποιήθηκε στο εργαστήριο πληροφορικής. Είχα τοποθετήσει νωρίτερα τα φύλλα εργασίας στον φάκελο «Πόλη και Λογοτεχνία», στον οποίο είχαν πρόσβαση οι μαθητές από όλους τους υπολογιστές του εργαστηρίου. Τα ίδια φύλλα τα έδωσα και φωτοτυπημένα στους μαθητές.

Τα παιδιά φαίνονταν λίγο κουρασμένα, λόγω της έβδομης διδακτικής ώρας. Προτού ξεκινήσουμε, κάναμε μια μικρή συζήτηση για να αισθανθούν λίγο καλύτερα και στη συνέχεια, τούς μίλησα για τις προσδοκίες του σεναρίου. Τους εξήγησα ότι η πορεία διδασκαλίας θα ολοκληρωνόταν σε δύο φάσεις: στην πρώτη φάση θα ασχολούμασταν με τα πεζά του Κοσμά Χαρπαντίδη και στη δεύτερη θα διαβάζαμε και ποιήματα. Επεσήμανα ότι, στο τέλος του σεναρίου, θα ενώναμε όλες τις εργασίες-παρουσιάσεις σε ένα ηλεκτρονικό βιβλίο για την Καβάλα, γεγονός που άρεσε πολύ στους μαθητές.

Μετά το μοίρασμα των φύλλων εργασίας, τα παιδιά χωρίστηκαν εύκολα σε πέντε ομάδες των τεσσάρων μαθητών (αυτό γίνεται συχνά), και άρχισαν να συζητούν

μεταξύ τους. Στην αρχή κάθε σεναρίου κατά κανόνα υπάρχει κάποια ανησυχία και συνήθως οι μαθητές αντιμετωπίζουν δυσκολίες· το ίδιο συνέβη και στην περίπτωση μας, αλλά σταδιακά τα παιδιά άρχισαν να επεξεργάζονται τις ασκήσεις στους υπολογιστές, αφού όρισαν πρώτα τον υπεύθυνο κάθε ομάδας. Το εργαστήριο έχει δεκαεπτά υπολογιστές, οπότε δεν υπήρξε κανένα πρόβλημα με τις ομάδες.

Στη φάση αυτή ζητήθηκε από τους μαθητές: α) να μεγαλώσουν τη γραμματοσειρά στα σημεία που παρουσιάζονται οι ήρωες ή τα πρόσωπα⁵, β) να χαρακτηρίσουν τους ήρωες, καταγράφοντας τους χαρακτηρισμούς αυτούς σε ένα αρχείο Word⁶, να περιγράψουν τις συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων στην παλιά πόλη του κάστρου, όπως και στο ίδιο το φρούριο (σε αρχείο κειμένου και αυτό), γ) να αλλάξουν το χρώμα της γραμματοσειράς σε συγκεκριμένα σημεία στα οποία αναφέρεται το λιμάνι, το παραδοσιακό κτίριο, οι καπνεργάτες, οι πρόσφυγες και η σύγχρονη αστικοποίηση, καθώς και να υπογραμμίσουν εκφραστικά μέσα και αφηγηματικούς τρόπους στα παραπάνω σημεία⁷, δίνοντας τις απαραίτητες εξηγήσεις στους συμμαθητές τους με λόγο προφορικό, δ) να δημιουργήσουν παρουσιάσεις με το PowerPoint για τα θέματα που διάβασαν στα κείμενα: το λιμάνι της Καβάλας, τα αρχοντικά της⁸, το καπνεμπόριο της παλιάς πόλης⁹, την ιστορία των προσφύγων της¹⁰, το Φρούριο και τα ιστορικά μνημεία της Παναγίας¹¹ (της παλιάς πόλης).

Σχεδόν όλοι όσοι είχαν ξεκινήσει με τις δραστηριότητες που ζητούσαν την υπογράμμιση φράσεων, την αλλαγή μεγέθους ή χρώματος στη γραμματοσειρά, ολοκλήρωσαν την εργασία εντός της διδακτικής ώρας. Όσοι ασχολήθηκαν με την παραγωγή κειμένου σε αρχείο Word, καθώς και εκείνοι που ανέλαβαν να δημιουργήσουν μια παρουσίαση με PowerPoint, δεν ολοκλήρωσαν την εργασία τους.

⁵ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο askisi_1.doc.

⁶ Βλ. ό.π. το αρχείο askisi_6.doc.

⁷ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο askisi_15.doc.

⁸ Βλ. ό.π. το askisi_8.doc.

⁹ Βλ. ό.π. το askisi_12.doc.

¹⁰ Βλ. ό.π. το askisi_16.doc.

¹¹ Βλ. ό.π. το askisi_20.doc.

Αυτοί ανέβασαν τα ημιτελή αρχεία τους στο Google+ ή στο Facebook, για να συνεχίσουν στο σπίτι. Το πρωί του Σαββάτου παρέλαβα την πρώτη παρουσίαση από μαθήτρια, δεδομένου ότι το επόμενο μάθημα ήταν τη Δευτέρα.

5^η ώρα

Η 5^η διδακτική ώρα διεξήχθη στο εργαστήριο πληροφορικής. Η Γ΄ Λυκείου έλειπε για την πολήμερη εκδρομή, και μαζί τους ήταν και ο καθηγητής της πληροφορικής, ως συνοδός· έτσι, το εργαστήριο ήταν διαθέσιμο.

Τα παιδιά συνέχισαν να δουλεύουν ομαδοσυνεργατικά, σε αυτή τη φάση και με τα ποιήματα: «Το σπίτι» και «Πρόσφυγες» του Πρόδρομου Μάρκογλου από την ενότητα «Η Καβάλα των προσφύγων», «Νέον» του Χάρη Μιχαλόπουλου από την ενότητα «Η πόλη αλλάζει», «Αμάξι στη βροχή» του Τέλλου Άγρα και «Πάνω σ' έναν ξένο στίχο» του Γ. Σεφέρη. Δεν είχαν ολοκληρώσει όλοι οι μαθητές τις εργασίες της προηγούμενης φάσης· έλειπε το ένα τρίτο από αυτές, καθώς δεν δούλεψαν όλοι στο σπίτι. Όμως, τα παιδιά δήλωσαν ότι τις είχαν σχεδόν ολοκληρώσει, και θα τις απέστειλαν¹².

Έτσι προχωρήσαμε στη δεύτερη φάση των εργασιών, κατά την οποία ορισμένοι μαθητές έπρεπε να αναζητήσουν κοινά στοιχεία ανάμεσα στα πεζά της Α΄ φάσης και τα παραπάνω ποιήματα¹³. Τα τρία πρώτα («Το Σπίτι», «Πρόσφυγες», «Νέον») επιλέχθηκαν επειδή έχουν σχέση με την πόλη της Καβάλας· «Το Σπίτι» επιλέχθηκε για τον επιπλέον λόγο ότι ανθολογείται στα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* της Γ΄ τάξης. Το «Αμάξι στη βροχή» επιλέχθηκε διότι θίγει το θέμα της αστικοποίησης, όπως και τα πεζά που μελετήθηκαν στην Α΄ φάση της εφαρμογής. Επίσης, το διάλεξα για να κάνω ένα ακόμη κείμενο από το σχολικό βιβλίο, δεδομένου ότι η ύλη ορίζει να διδαχθούν δεκαέξι κείμενα κατ' έτος, και επιπρόσθετα για να δουν οι μαθητές ότι η ενασχόλησή τους με το σενάριο δεν τους απομακρύνει από τα κείμενα του σχολικού βιβλίου. Τέλος, το ποίημα «Πάνω σ' έναν ξένο στίχο» επιλέχθηκε αφενός επειδή

¹² Ήδη το απόγευμα της ίδιας μέρας παρέλαβα τρεις εργασίες μέσω Google+ ή Facebook

¹³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα askisi_24.doc και askisi_30.doc.

ανθολογείται στο σχολικό βιβλίο της Β΄ Λυκείου, και αφετέρου επειδή το τελευταίο διάστημα είχαμε ασχοληθεί στην τάξη με την ποίηση της γενιάς του 1930 (οι μαθητές διδάχθηκαν τα ποιήματα «Επί Ασπαλάθων» και «[Ο τόπος μας είναι κλειστός]» από το *Μυθιστόρημα*, Γ').

Κάποιοι άλλοι μαθητές, με αφορμή τα πεζά κείμενα του Κοσμά Χαρπαντίδη και τα ποιήματα, ανέλαβαν να δημιουργήσουν παρουσιάσεις με το PowerPoint για τον Καβαλιώτη ποιητή του 19^{ου} αιώνα, Ιωάννη Κωνσταντινίδη¹⁴, για την απελευθέρωση της Καβάλας από τους Βούλγαρους το 1913¹⁵ και για το αρχοντικό που στέγασε τον ραδιοφωνικό σταθμό των ενόπλων δυνάμεων¹⁶ στην Καβάλα (όλες αυτές οι αναφορές είχαν αφετηρία στα κείμενα που διάβασαν).

Δεδομένου ότι πλησιάζαμε προς το τέλος των εργασιών, κάποιοι μαθητές ανέλαβαν τη συγγραφή ενός προλόγου¹⁷ για το ηλεκτρονικό βιβλίο που θα δημιουργούσαμε, συνενώνοντας όλες τις παρουσιάσεις και των δύο φάσεων, ενώ κάποιοι άλλοι να δημιουργήσουν ένα κολάζ (<http://www.fotor.com/> ή <http://www.photocollage.net/>) με παλιές φωτογραφίες της Καβάλας, ως εξώφυλλο του ηλεκτρονικού βιβλίου.¹⁸

Τα παιδιά εργάστηκαν πιο ήσυχα την ώρα αυτή στο εργαστήριο, επειδή είχαν πλέον εξοικειωθεί με το θέμα, και οι ομάδες ήδη δούλευαν από πριν. Κάποιες επεξηγήσεις ζητήθηκαν μόνο σε σχέση με τα ποιήματα. Από τις εργασίες αυτές ολοκληρώθηκε το ένα τέταρτο στο εργαστήριο πληροφορικής, ενώ οι υπόλοιπες επρόκειτο να ολοκληρωθούν από τους μαθητές στο σπίτι.

¹⁴ Βλ. ό.π. το askisi_21.doc.

¹⁵ Βλ. ό.π. το askisi_23.doc.

¹⁶ Βλ. ό.π. το askisi_29.doc.

¹⁷ Βλ. ό.π. το askisi_27.doc.

¹⁸ Βλ. ό.π. το exofyllo.jpg.

6^η-7^η ώρα

Κατά την 6^η και 7^η διδακτική ώρα, οι ομάδες παρουσίασαν τις εργασίες τους στην τάξη, από τις οποίες φάνηκε ότι οι μαθητές κατανόησαν τα κείμενα. Στα παιδιά άρεσαν περισσότερο οι παρουσιάσεις στο PowerPoint, οι οποίες είχαν επενδυθεί με μουσική, ενώ τους δυσκόλεψαν περισσότερο οι ασκήσεις που ζητούσαν να υπογραμμιστούν οι εκφραστικοί και οι αφηγηματικοί τρόποι, καθώς σε αυτές έπρεπε να εξηγήσουν προφορικά στους συμμαθητές τους τα σχήματα λόγου και τις τεχνικές της αφήγησης. Στο τέλος της έβδομης ώρας ολοκληρώθηκε η παρουσίαση των εργασιών των περισσότερων ομάδων, ωστόσο κάποιες έμειναν και για την επόμενη διδακτική ώρα. Δόθηκαν για το σπίτι και εργασίες για τη Γ' φάση ([Μετά την ανάγνωση](#)). Με θέμα τις αλλαγές της πόλης ή την αστικοποίηση, οι μαθητές έπρεπε να γράψουν ένα άρθρο ή μια σελίδα ημερολογίου, ή εναλλακτικά να δημιουργήσουν ένα κολλάζ ή μια ζωγραφιά.

Γ' φάση-Μετά την ανάγνωση

8^η διδακτική ώρα

Κατά την 8^η διδακτική ώρα, ολοκληρώθηκε η φάση της κυρίως ανάγνωσης με την παρουσίαση των λίγων εργασιών που είχαν απομείνει ενώ ολοκληρώθηκε και η συγκέντρωση όλων των παρουσιάσεων σε ένα ηλεκτρονικό βιβλίο. Επίσης, διαβάστηκαν ή παρουσιάστηκαν οι εργασίες της Γ' φάσης (*μετά την ανάγνωση*), από όσους μαθητές δούλεψαν στο σπίτι. Τα παιδιά χάρηκαν τα κολλάζ, τις ζωγραφιές και τα κείμενα (άρθρο, ημερολόγιο) των συμμαθητών τους¹⁹. Ιδιαίτερα χάρηκαν όμως με το ηλεκτρονικό βιβλίο, γιατί παρουσιάστηκε ολοκληρωμένη η δουλειά τους. Εκδήλωσαν την επιθυμία να μάθουν περισσότερα για την πόλη τους, τα μνημεία και την ιστορία της, καθώς αγνοούσαν αρκετά πράγματα. Το γεγονός αυτό έδωσε την αφορμή για πραγματοποίηση μιας συνάντησης στο κέντρο της Καβάλας, μέσα στις διακοπές του Πάσχα, ώστε να προσέξουμε καλύτερα ορισμένα σημεία της πόλης μας,

¹⁹ Βλ. ό.π. τα αρχεία meta_anagnosi_kolaz.jpg, meta_anagnosi_zografiki.jpg και meta_anagnosi_keimeno.doc.

ιδίως μνημεία και αρχοντικά. Χάρηκα ιδιαίτερα, όταν, δύο μέρες μετά την ολοκλήρωση του σεναρίου, μια μαθήτριά μου παρέδωσε εργασία της Γ΄ φάσης στην οποία έγραφε «θέλουμε να δούμε την πόλη με άλλο μάτι, να αναζητήσουμε σημεία της που να δείχνουν το παρελθόν της»²⁰. Όλες οι εργασίες αναρτήθηκαν στο ιστολόγιο της τάξης.

²⁰ Βλ. ό.π. το meta_anagnosi_keimeno.doc.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1^η ώρα

Α. Δείτε εικόνες της Καβάλας μέσα από τους πίνακες του Γεωργίου Κουκιά:

<http://1gym-kaval.kav.sch.gr/toiqhografies.htm#rudometov> (φωτογραφίες Γεωργίου Κουκιά στις αίθουσες του 1^{ου} Γυμνασίου Καβάλας)

<http://www.art-colour.gr/gallery/index.php?action=showgal&cat=132> (περισσότεροι πίνακες)

<https://www.flickr.com/photos/38278513@N07/sets/72157625768557619/show> (Δημοφέλεια, φωτογραφίες)

Β. Ακούστε τραγούδια για την Καβάλα:

<https://www.youtube.com/watch?v=jZxEqWFj158> («Της Καβάλας το λιμάνι», Μουσική: Νίκος Τεντίνης, Στίχοι: Στέφανος Νικίδης, Ερμηνεία: Μιχάλης Καβαλιώτης-Γκάντζιος, LP: ΠΕΝΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΒΑΛΑ ΓΙΑ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΝΙΚΜΑΡ 1986)

<https://www.youtube.com/watch?v=SyC9wvZb2Zc> («Το πολλαπλό σου είδωλο», Μουσική-στίχοι: Αργύρης Μπακιρτζής, Ερμηνεία: Αργύρης Μπακιρτζής, LP: ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΙ ΚΟΛΥΜΒΗΤΕΣ-Ανεξάρτητη παραγωγή-1981) ή

<https://www.youtube.com/watch?v=XqqX0J4oEO4> («Το πολλαπλό σου είδωλο», Μουσική-στίχοι: Αργύρης Μπακιρτζής, Ερμηνεία: Γιώργος Νταλάρας, LP: ΖΩΝΤΑΝΗ ΗΧΟΓΡΑΦΗΣΗ ΣΤΟ ΑΤΤΙΚΟΝ-ΜΙΝΟΣ-1991)

https://www.youtube.com/watch?v=z_xfpxMmoUM («Ψες το βράδυ», Μουσική-στίχοι: Σταύρος Καραμανιώλης, Ερμηνεία: Αργύρης Μπακιρτζής, Ισίδωρος Παπαδάμου, Σταύρος Καραμανιώλας, LP: ΟΙ ΔΑΚΟΚΤΟΝΟΙ-1991)

https://www.youtube.com/watch?v=a1ub04l_UIA («Αρτζεντίνα», Μουσική-στίχοι: Αργύρης Μπακιρτζής, Ερμηνεία: Αργύρης Μπακιρτζής, LP: ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΙ ΚΟΛΥΜΒΗΤΕΣ-Ανεξάρτητη παραγωγή-1981) ή

<https://www.youtube.com/watch?v=H0YJD9oKw28> («Αρτζεντίνα», Μουσική-στίχοι: Αργύρης Μπακιρτζής, Ερμηνεία: Παντελής Θαλασσινός, Από την Τήλο ως τη Θράκη-Διά ζώσης-1999)

Βλέπουμε φωτογραφίες της Καβάλας σήμερα, μέσω αναζήτησης εικόνων στο Google.

Αν θέλετε να δούμε τη «Μυροβόλο Άνοιξη» και «Το μικρό καφέ» σήμερα

<http://www.myrovolosanoixis.gr/> (Μυροβόλος Άνοιξη σήμερα)

<http://www.citypedia.gr/en/listing/to-mikro-cafe/#.VKwECskakQM> (Μικρό Καφέ σήμερα)

<https://www.google.gr/maps/place/%CE%9A%CE%B1%CE%B2%CE%AC%CE%B%CE%B1/@40.9368878,24.4075721,14z/data=!3m1!4b1!4m2!3m1!1s0x14aebb729066fc01:0xf567e137446a476c?hl=el>

Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σας δημιούργησαν οι εικόνες και τα τραγούδια; Καταγράψτε τα σε χαρτόνι, σχεδιάζοντας την Καβάλα (ρόλος στον τοίχο). Συγκεκριμένα, στο εσωτερικό του σχεδίου γράψτε λέξεις που παρουσιάζουν την εικόνα της πόλης, και έξω από το σκίτσο καταγράψτε λέξεις που δείχνουν τι σκέφτεστε και τι αισθάνεστε εσείς γι' αυτήν.

2^η ώρα (ανάγνωση πεζών κειμένων, προετοιμασία για την επίσκεψη του Κοσμά Χαρπαντίδη)

3^η ώρα (επίσκεψη του συγγραφέα)

Στο τέλος των εργασιών μας, που αφορούν λογοτεχνικά κείμενα για την Καβάλα, θα ενώσουμε όλες τις απαντήσεις μας που έχουν τη μορφή παρουσίασης σε ένα ηλεκτρονικό βιβλίο για την πόλη της Καβάλας.

4^η ώρα (οι άνθρωποι-ο τόπος)

ΟΜΑΔΑ Α: (Κείμενο «Η Βέρα του ποιητή»)

1. Να μεγαλώσετε τη γραμματοσειρά στα σημεία του κειμένου στα οποία παρουσιάζεται ο χαρακτήρας του ποιητή (Γιάννη).
2. Να γράψετε, σε αρχείο Word 80-100 λέξεων, ένα κείμενο στο οποίο θα προβάλλετε τον χαρακτήρα του ποιητή και θα εξηγήτε τη συμπεριφορά του.
3. Να αλλάξετε το χρώμα της γραμματοσειράς στα σημεία του διηγήματος στα οποία αναφέρεται το λιμάνι της Καβάλας. Διαβάστε τα προσεκτικά και υπογραμμίστε τα εκφραστικά μέσα και τους αφηγηματικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας, για να το περιγράψει. Ενημερώστε με λόγο προφορικό τους συμμαθητές σας.
4. Δημιουργήστε μια παρουσίαση (με εικόνα και λόγο) με το πρόγραμμα PowerPoint, στην οποία θα προβάλλετε το λιμάνι της Καβάλας με την παλιότερη και τη σημερινή μορφή του. Την παρουσίαση θα δημοσιεύσουμε στο Slideboom. Παλιότερες φωτογραφίες της Καβάλας θα βρείτε και εδώ:
<http://www.kavala.gov.gr/web/guest/portfoundation> (θεμελίωση του λιμανιού της Καβάλας 1929, Δήμος Καβάλας)
<https://www.flickr.com/photos/52302713@N05/sets/72157634040533346/show/> (φωτογραφικό αρχείο Καβάλας, Δήμος Καβάλας)
<http://www.ilak.org/e-cards.php> (Ιστορικό και Λογοτεχνικό αρχείο Καβάλας)
<http://kavala.pkteam.gr/index.php?page=photos1> (Καβάλα, η γαλάζια πόλη)
<https://www.flickr.com/photos/38278513@N07/sets/72157625768557619/> (Δημοφέλεια)

ΟΜΑΔΑ Β: (Κείμενο «Η Βέρα του ποιητή»)

1. Να μεγαλώσετε τη γραμματοσειρά στα σημεία του κειμένου στα οποία παρουσιάζεται ο χαρακτήρας της Βέρας.
2. Να γράψετε, σε αρχείο Word 80-100 λέξεων, ένα κείμενο στο οποίο θα προβάλλετε τον χαρακτήρα της Βέρας και θα εξηγήτε τη συμπεριφορά της.
3. Να αλλάξετε το χρώμα της γραμματοσειράς στα σημεία του διηγήματος στα οποία αναφέρεται το παραδοσιακό κτίριο της Καβάλας. Διαβάστε τα προσεκτικά και υπογραμμίστε τα εκφραστικά μέσα και τους αφηγηματικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να το περιγράψει. Ενημερώστε με λόγο προφορικό τους συμμαθητές σας.

4. Δημιουργήστε μια παρουσίαση (με εικόνα και λόγο) με το πρόγραμμα PowerPoint στην οποία θα προβάλλετε τα αρχοντικά της Καβάλας. Την παρουσίαση θα δημοσιεύσουμε στο Slideboom. Πληροφορίες θα βρείτε: <http://www.kavala.gov.gr/web/guest/cityofkavala/sites> (Δήμος Καβάλας) <http://www.kavalagreece.gr/tourismos/genika/i-poli-simera/#> (Δημοφέλεια) Μεταβείτε στην ενότητα Τουρισμός → Τουριστικές πληροφορίες → Αξιοθέατα (επιλέξτε τα παραδοσιακά κτίρια που επιθυμείτε, αλλά να μην αναφερθείτε σε σημεία του φρουρίου Καβάλας).

ΟΜΑΔΑ Γ: (Κείμενο «Η Βέρα του ποιητή»)

1. Να μεγαλώσετε τη γραμματοσειρά στα σημεία του κειμένου στα οποία παρουσιάζεται ο χαρακτήρας του αφηγητή.
2. Να γράψετε, σε αρχείο Word 80-100 λέξεων, ένα κείμενο στο οποίο θα προβάλλετε τον χαρακτήρα του αφηγητή και θα εξηγείτε τη συμπεριφορά του.
3. Να αλλάξετε το χρώμα της γραμματοσειράς στα σημεία των διηγημάτων «Η Βέρα του ποιητή» και «Χαλασμένες γειτονιές», στα οποία αναφέρονται οι καπνεργάτες και το καπνεμπόριο. Διαβάστε τα προσεκτικά και υπογραμμίστε τα εκφραστικά μέσα και τους αφηγηματικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να τα περιγράψει. Ενημερώστε με λόγο προφορικό τους συμμαθητές σας.
4. Δημιουργήστε μια παρουσίαση (με εικόνα και λόγο) με το πρόγραμμα PowerPoint στην οποία θα προβάλλετε το καπνεμπόριο της Καβάλας. Την παρουσίαση θα δημοσιεύσουμε στο Slideboom. Πληροφορίες θα βρείτε: <http://www.kavalagreece.gr/tourismos/genika/kapna/> (Δημοφέλεια) <http://kavala.pkteam.gr/index.php?page=history6> (Καβάλα, η γαλάζια πόλη) <http://kavala.pkteam.gr/index.php?page=photos1> (Καβάλα, η γαλάζια πόλη) http://www.greek-language.gr/Resources/files/video/literature/urban/prosf_torizoma.mp4 (Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα) <http://www.ilak.org/e-cards.php> (Ιστορικό και Λογοτεχνικό αρχείο Καβάλας)

ΟΜΑΔΑ Δ: (Κείμενο *Μανία Πόλεως*)

1. Να μεγαλώσετε τη γραμματοσειρά στα σημεία του κειμένου στα οποία παρουσιάζεται ο χαρακτήρας των προσφύγων και των ντόπιων Καβαλιωτών.

2. Να γράψετε, σε αρχείο Word 80-100 λέξεων, ένα κείμενο στο οποίο θα προβάλλετε τον χαρακτήρα των προσφύγων και των ντόπιων.
3. Να αλλάξετε το χρώμα της γραμματοσειράς στα σημεία του διηγήματος, στα οποία αναφέρονται οι συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων. Διαβάστε τα προσεκτικά και υπογραμμίστε τα εκφραστικά μέσα και τους αφηγηματικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να τις περιγράψει. Ενημερώστε με λόγο προφορικό τους συμμαθητές σας.
4. Δημιουργήστε μια παρουσίαση (με εικόνα και λόγο) με το πρόγραμμα PowerPoint στην οποία θα προβάλλετε την ιστορία των προσφύγων της Καβάλας. Την παρουσίαση θα δημοσιεύσουμε στο Slideboom. Πληροφορίες θα βρείτε:
<http://www.kavalagreece.gr/tourismos/genika/prosfuges/> (Δημοφέλεια)
<http://kavalaregistry.weebly.com/941lambdaepsilonupsilonsigmaeta-kappaalphaiota-pirhoomicronsigmaomegarhoiotanu942-epsilongammakappaalphatau940sigmataualphasigmaeta.html> (Ιστορικοί Περίπατοι στην Καβάλα)

ΟΜΑΔΑ Ε: (Κείμενο Χαλασμένες γειτονιές)

1. Να μεγαλώσετε τη γραμματοσειρά στα σημεία του κειμένου στα οποία παρουσιάζονται τα παιδιά να παίζουν στο Φρούριο της Παναγίας.
2. Να γράψετε, σε αρχείο Word 80-100 λέξεων, ένα κείμενο στο οποίο θα παρουσιάζετε τον χώρο του Φρουρίου, όπως παρουσιάζεται στο διήγημα.
3. Να αλλάξετε το χρώμα της γραμματοσειράς στα σημεία του διηγήματος στα οποία προβάλλεται η αστικοποίηση. Διαβάστε τα προσεκτικά και υπογραμμίστε τα εκφραστικά μέσα και τους αφηγηματικούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να την περιγράψει. Ενημερώστε με λόγο προφορικό τους συμμαθητές σας.
4. Δημιουργήστε μια παρουσίαση (με εικόνα και λόγο) με το πρόγραμμα PowerPoint στην οποία θα προβάλλετε το Φρούριο και τα ιστορικά μνημεία της Παναγίας (της παλιάς πόλης). Την παρουσίαση θα δημοσιεύσουμε στο Slideboom. Πληροφορίες θα βρείτε:
<http://www.kavala.gov.gr/web/guest/cityofkavala/sites> (Δήμος Καβάλας)
<http://www.castle-kavala.gr/> (Το κάστρο της Καβάλας)
<http://kavala.pkteam.gr/index.php?page=photos1> (Καβάλα η Γαλάζια Πόλη)
<http://www.kavalagreece.gr/tourismos/#> (Δημοφέλεια, Μεταβείτε Τουρισμός→ Τουριστικές πληροφορίες → Αξιοθέατα)

<https://www.flickr.com/photos/38278513@N07/sets/72157625768557619/>

(Δημοφέλεια)

5^η ώρα (προεκτάσεις- διαθεματικότητα)

ΟΜΑΔΑ Α: (Κείμενο «Η Βέρα του ποιητή»)

1. Στο διήγημα εκτός από τον ποιητή Γιάννη που υπερασπίστηκε την κατεδάφιση του παραδοσιακού κτιρίου, διαβάζουμε για έναν άλλο ποιητή-ιστορικό, τον Ιωάννη Κωνσταντινίδη (στη 2^η σελίδα). Αναζητήστε πληροφορίες στο διαδίκτυο για τη δράση του και δημιουργήστε μια παρουσίαση με το PowerPoint.
<http://kavala.pkteam.gr/index.php?page=history3> (Καβάλα η Γαλάζια-Πολιτεία)
http://www.ilak.org/docs/proceedings_c/volume_1/04.pdf (Ιστορικό και Λογοτεχνικό αρχείο Καβάλας)
2. Ο Γιάννης, ο ποιητής του διηγήματος, παρασύρθηκε από τη σύζυγό του, Βέρα, σε μια λανθασμένη απόφαση, για την οποία μετάνιωσε αργότερα (*η βέρα δεν είναι πάντα η καλύτερη προίκα για έναν ποιητή*). Υποστήριξε στο δικαστήριο την κατεδάφιση του παραδοσιακού νεοκλασικού κτιρίου για να αξιοποιηθεί εμπορικά, ώστε να αποφέρει κέρδη. Διαβάστε το ποίημα «Νέον» του Χάρη Μιχαλόπουλου (από την ενότητα «Η πόλη αλλάζει») και σχολιάστε τη στάση που κρατά αυτός ο ποιητής απέναντι στη νέα αστικοποιημένη όψη της Καβάλας. Γράψτε την απάντησή σας σε αρχείο κειμένου 80-100 λέξεων.

Πιστεύετε ότι τα μνημεία του παρελθόντος ενσωματώνονται ομαλά στο αστικό τοπίο στην πορεία του χρόνου; Εκφράστε την άποψή σας με λόγο προφορικό προς τους συμμαθητές σας.

ΟΜΑΔΑ Β: (Κείμενο «Η Βέρα του ποιητή»)

1. Από το διήγημα, διαβάζοντας για το παραδοσιακό κτίριο, αντλούμε την πληροφορία ότι: «Μπροστά σ' αυτό το κτίριο αποβιβάσθηκε το πρώτο άγημα του ελληνικού στρατού για να απελευθερώσει την πόλη από την κυριαρχία των Βουλγάρων στις 29 Ιουνίου 1913 και ο ναύαρχος Κουντουριώτης διέσχισε την οδό που περνά ακόμη από μπροστά του για να φτάσει στο Διοικητήριο, όπου έγινε η επίσημη παράδοση της πόλης». Αναζητήστε πληροφορίες για την απελευθέρωση της Καβάλας από τους Βουλγάρους το 1913, και καταγράψτε τις απόψεις (με λόγο και εικόνα) σε μια παρουσίαση με το πρόγραμμα PowerPoint.
<http://kavala.pkteam.gr/index.php?page=history4> (Καβάλα-Η Γαλάζια Πολιτεία)
<http://www.kavala.gov.gr/web/guest/istorikadocumenta> (Δήμος Καβάλας, πατήστε τον σύνδεσμο Η απελευθέρωση της πόλης ή 1913 -2013 : Η Καβάλα ελεύθερη..)

2. Η Βέρα, η σύζυγος του ποιητή, ενδιαφέρεται μόνο για την εμπορική αξιοποίηση του σπιτιού, αδιαφορώντας αν έχει αισθητική ή ιστορική αξία. Διαβάστε το ποίημα του Πρόδρομου Μάρκογλου με τον τίτλο «[Το σπίτι](#)» και αναζητήστε την αξία που έχει για τον ποιητή το σπίτι του στην Καβάλα. Γράψτε την απάντησή σας σε αρχείο κειμένου 80-100 λέξεων.

Νομίζετε ότι η ιστορία των κτιρίων είναι και ιστορία της πόλης και των ανθρώπων της; Εκφράστε την άποψή σας με λόγο προφορικό προς τους συμμαθητές σας.

ΟΜΑΔΑ Γ: (Κείμενο «Η Βέρα του ποιητή»)

1. Να δημιουργήσετε ένα κολάζ με παλιές φωτογραφίες της Καβάλας, με τη βοήθεια του διαδικτυακού εργαλείου <http://www.photocollage.net/>, για να το χρησιμοποιήσουμε ως εξώφυλλο του ηλεκτρονικού βιβλίου που θα δημιουργήσουμε ως αφιέρωμα στην Καβάλα.
<https://www.flickr.com/photos/38278513@N07/sets/72157625768557619/>
(Δημοφέλια)
<http://kavala.pkteam.gr/index.php?page=photos1> (Καβάλα-Η Γαλάζια Πολιτεία)
<https://www.flickr.com/photos/52302713@N05/sets/72157634040533346/>
(Δήμος Καβάλας)
2. Στο διήγημα ο αφηγητής-δικηγόρος δεν συναινεί στην απόφαση των πελατών του να γκρεμιστεί το παραδοσιακό κτίριο της πόλης του, απόφαση που τον ζημιώνει οικονομικά. Έτσι, φαίνεται να διατηρεί ισχυρούς δεσμούς με τον τόπο και την ιστορία του. Διαβάστε το ποίημα του Γιώργου Σεφέρη «[Πάνω σ' ένα ξένο σπίτι](#)» (σελίδες 205-208 του βιβλίου σας) και αναζητήστε σημεία στα οποία διαφαίνεται η αγάπη του ποιητικού υποκειμένου για την πατρίδα και το σπίτι του. Γράψτε την απάντησή σας σε αρχείο κειμένου 80-100 λέξεων.

ΟΜΑΔΑ Δ: (Κείμενο *Μανία Πόλεως*)

1. Να γράψετε σε αρχείο κειμένου 80-100 λέξεων έναν πρόλογο για το ηλεκτρονικό βιβλίο που θα δημιουργήσουμε ως αφιέρωμα στην Καβάλα.
2. Από το διήγημα που διαβάσατε, λάβατε πληροφορίες για τους πρόσφυγες της Καβάλας και τις συνθήκες διαβίωσής τους. Διαβάστε το ποίημα του Πρόδρομου Μάρκογλου με τον τίτλο «[Πρόσφυγες](#)» (από την ενότητα «Η Καβάλα των προσφύγων») και αναζητήστε ανάλογα τις συνθήκες ζωής των προσφύγων της Καβάλας και τα συναισθήματά τους. Γράψτε την απάντησή σας σε αρχείο κειμένου 80-100 λέξεων.

ΟΜΑΔΑ Ε: (Κείμενο «Χαλασμένες γειτονιές»)

1. Στο διήγημα διαβάζουμε για την ιστορία ενός κτιρίου της Καβάλας:
«Μέχρι το 1950 κατοικία εύπορου καπνεμπόρου»

«Εγκαθίσταται ο ραδιοφωνικός σταθμός ενόπλων δυνάμεων».

Αναζητήστε πληροφορίες για το κτίριο που στέγασε τον ραδιοφωνικό σταθμό μετά το 1950 και καταγράψτε τις απόψεις (με λόγο και εικόνα) σε μια παρουσίαση με το πρόγραμμα PowerPoint.

<http://www.agelioforos.gr/default.asp?pid=7&ct=1&artid=96436> (agelioforos.gr)

http://www.ilak.org/docs/proceedings_c/volume_1/10.pdf (Ιστορικό και Λογοτεχνικό αρχείο Καβάλας)

2. Στο διήγημα που διαβάσατε ο καβαλιώτης συγγραφέας Κοσμάς Χαρπαντίδης φαίνεται να έχει αρνητική άποψη για την αστικοποίηση της πόλης της Καβάλας, που είχε ως αποτέλεσμα τη μετατροπή της σε τσιμεντούπολη. Διαβάστε το ποίημα «[Αμάξι στη βροχή](#)» του Τέλλου Άγρα, ενός ποιητή που γεννήθηκε στην Καλαμπάκα και έζησε στην Αθήνα (σελίδα 187 του βιβλίου σας), και αναζητήστε πώς αισθάνεται το ποιητικό υποκείμενο σε έναν χώρο που έχει αλλάξει εξαιτίας της αστικοποίησης. Γράψτε τις απόψεις σας σε αρχείο κειμένου 80-100 λέξεων.

6^η και 7^η ώρα

Παρουσίαση εργασιών

8^η ώρα - ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

«Μέσα σε μια δεκαετία, αυτήν του εβδομήντα, (η πόλη) ρήμαξε και κατεδάφισε οτιδήποτε παλιό και σοφό έχτισε σιγά σιγά ο χρόνος και οι άνθρωποι, για να φορέσει αυτό το κοινό κι αδιάφορο πρόσωπο που δεν έχεις όρεξη ούτε να το κοιτάξεις, γιατί ξέρεις πως δεν κρύβει εκπλήξεις» (Κοσμάς Χαρπαντίδης, *Μανία Πόλεως*)

Με βάση το παραπάνω απόσπασμα γράψτε:

- Ένα κείμενο 1-2 παραγράφων, στο οποίο θα εξηγήτε την παραπάνω άποψη και θα εκφράζετε τη δική σας γνώμη.
- Ένα άρθρο με θέμα την αστικοποίηση της ζωής στην πόλη (Τι θετικά έχει; Ποια προβλήματα επιφέρει;).
- Ένα κολάζ (www.fotor ή www.photocollage.net) ή μια ζωγραφιά που να αποτυπώνει το παλιό και το νέο «πρόσωπο» της πόλης.
- Μια (ή δύο) παράγραφο/ους ημερολογίου, στην οποία περιγράφεις την πόλη των ονείρων σου.

(επίλεξε ένα από τα παραπάνω)

Z. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο θα μπορούσε να αξιοποιήσει και την πληροφορία που αντλούμε από το κείμενο «Η Βέρα του ποιητή» για την είσοδο του ΕΛΑΣ στην Καβάλα και τη συνεισφορά του στην απελευθέρωση της πόλης από τους Βούλγαρους κατά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Επειδή, όμως, ερευνώντας το θέμα, διάβασα και διαφορετικές απόψεις για τη συνεισφορά του ΕΛΑΣ, απέφυγα να προσθέσω κάποια δραστηριότητα, για να μην μπερδευτούν τα παιδιά.

Ακόμη, θα ήταν δυνατόν να γίνει επιλογή κείμενων που αναφέρονται και στις δύο πόλεις, το Ρέθυμνο και την Καβάλα, για να αξιοποιηθούν, ώστε να αναδείξουν την πόλη στη λογοτεχνία ή τη λογοτεχνικότητα της πόλης, αλλά, επειδή ο χρόνος είναι πολύτιμος, λόγω των ασφυκτικών οδηγιών διδασκαλίας που περιορίζουν τον καθηγητή, δεν επεκτάθηκα περισσότερο κατά την εφαρμογή.

Τέλος, ένα σενάριο για την πόλη της λογοτεχνίας θα μπορούσε να αποτελέσει έναν άλλο τρόπο διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας, και κατεξοχήν της Τοπικής Ιστορίας. Μια λογοτεχνική πόλη φτιάχνεται από «...χώρους που επιλέγει ο συγγραφέας για να τοποθετήσει τα συμβάντα, το χρόνο στον οποίο τοποθετεί την ιστορία του και τους χαρακτήρες του –κατοίκους της πόλης που δημιουργεί» (Αποστολίδου 2004: 337). Τα δομικά συστατικά μιας λογοτεχνικής πόλης «μας δίνουν την ευκαιρία να ψηλαφήσουμε τη σχέση της λογοτεχνίας με την πραγματικότητα και τελικά με την ιστορία» (Αποστολίδου 2004: 335).

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Κάθε σενάριο διδασκαλίας απαιτεί σίγουρα αρκετή προετοιμασία και οργάνωση από τη διδάσκουσα. Αρχικά, χρειάζεται να εξασφαλιστούν τα μέσα και οι πόροι διδασκαλίας, καθώς και να αναζητηθούν εναλλακτικές λύσεις, στην περίπτωση που κάτι δεν λειτουργήσει σωστά. Οι υπολογιστές στα σχολεία είναι παλιοί, η ταχύτητα στο διαδίκτυο είναι συχνά χαμηλή και η κατάσταση αυτή συχνά δημιουργεί προβλήματα. Όμως, τα προβλήματα αυτά μπορούν να ξεπεραστούν με εναλλακτικούς

τρόπους κατά περίπτωση και κυρίως εάν η τάξη έχει οργανωθεί και ηλεκτρονικά, σε έναν χώρο στον οποίο είναι δυνατή η επικοινωνία και εκτός σχολείου. Για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητη η ηλεκτρονική επικοινωνία εκτός του σχολικού χώρου και χρόνου. Με το σκεπτικό αυτό, δημιούργησα από την αρχή της χρονιάς την ιδιωτική κοινότητα Google+, με στόχο να λύνουμε τα προβλήματα που προκύπτουν. Ορισμένα παιδιά προτίμησαν αρκετές φορές να χρησιμοποιήσουν το Facebook, επειδή τους είναι πιο οικείο.

Το σημαντικότερο, πάντως, είναι να εξασφαλιστεί η καθολική προσοχή των μαθητών, καθώς και η εμπλοκή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Είναι πολύ σημαντικό να εργάζονται όλοι οι μαθητές κατά την εφαρμογή του σεναρίου, η οποία διαφέρει πολύ από τη μετωπική διδασκαλία. Στο σενάριο διδασκαλίας πρέπει να εμπλακούν όλοι οι μαθητές για να έχει επιτυχία.

Η εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου, λόγω της μεγάλης έκτασής του, διακόπηκε από αργίες που μεσολάβησαν, όπως και από την προετοιμασία των μαθητών για την παρουσίαση ενός αφιερώματος για την Παγκόσμια Ημέρα Ποίησης. Τα γεγονότα αυτά ίσως απομάκρυναν τους μαθητές από τα κείμενα που αφορούσαν τη λογοτεχνία της πόλης μας. Ωστόσο, η ολοκλήρωση του σεναρίου με την παρουσίαση των εργασιών και τη δημιουργία του ηλεκτρονικού βιβλίου αναθέρμανε το ενδιαφέρον όλων.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Άντερσον, Μπ. [1991] 1997. *Φαντασιακές κοινότητες* (μτφρ. Π. Χαντζαρούλα). Αθήνα: Νεφέλη.

Αξιώτης, Δ. (εισ-επιμ.). 2003. *Καβάλα. Μια πόλη στη λογοτεχνία*, Μεταίχμιο.

Αποστολίδου, Β. & Χοντολίδου, Ε. (επιμ.). 2002. *Λογοτεχνία και εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Αποστολίδου, Β. 2004 [2000]. Λογοτεχνία της πόλης/πόλεις της λογοτεχνίας. Στο *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο: μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, επιμ. Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη & Ε. Χοντολίδου, 335-346. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Βαλσαμίδης, Θ. 2008. *Τραγουδώντας για την Καβάλα*. Καβάλα: Δημοτική Βιβλιοθήκη Καβάλας.

Γραφές για έναν αιώνα ελευθερίας. Ημερολόγιο 2013. 100 χρόνια Καβάλα Ελεύθερη Ελλάδα. 2012. Καβάλα: Δήμος Καβάλας.

Καπλάνη, Β. & Κουντουρά, Λ. 2004 [2000]. Η λογοτεχνία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: από το μαθητή στον αναγνώστη. Στο *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο: μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, επιμ. Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη & Ε. Χοντολίδου, 161-168. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού νέων εφηβικής ηλικίας και (γλωσσική) εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/ict/teens/index.html [15.11.2010]

Kress, G. & Van Leeuwen, T. 2001. *Multimodal Discourse*. Λονδίνο: Arnold.

Kress, G. 2000. Σχεδιασμός του γλωσσικού προγράμματος σπουδών με βάση το μέλλον. Στο *Γλωσσικός Υπολογιστής 2*: 111-124.

Ορφανίδης, Κ. 1997. *Ιστορικά και Τοπωνυμικά της Καβάλας*. Καβάλα: Δημοτική Βιβλιοθήκη Καβάλας.

Ρουδομέτωφ Ν. (επιμ.). *Η Καβάλα και τα Βαλκάνια. Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. 2004. Πρακτικά Α΄ Διεθνούς Συνεδρίου Βαλκανικών Σπουδών, 20-23 Σεπτεμβρίου 2001, Τόμος Β΄, Καβάλα: Ιστορικό και Λογοτεχνικό αρχείο Καβάλας.

Ρουδομέτωφ Ν. (επιμ.). *Στοιχεία Ιστορίας του νομού Καβάλας*. 2010. Πρακτικά σεμιναρίου Τοπικής Ιστορίας (διοργάνωση: Δήμος Καβάλας), Καβάλα: Δήμος Καβάλας.

Τσιριμώκου, Λ. 1988. *Λογοτεχνία της πόλης*. Αθήνα: Λωτός.